

نخستین تلاش ایرانیان برای شناخت غرب/حرف‌های عباس میرزا با فرستاده ناپلئون

مواجهه ایران و غرب و آشنایی با تمدن اروپایی باعث تلاطمات بسیاری در جامعه ایرانی بوده است. ناتوانی و ضعف ایرانیان در قبال غربیان همچون تلنگری برپیکره جامعه ایرانی همواره زده شده است. در قسمت اول این نوشتار به آشنایی ایرانیان با تمدن غرب در قبال جنگ‌های ایران و روس در زمان فتحعلی شاه می‌پردازیم.

خبرگزاری مهر- مواجهه ایران و غرب و آشنایی با تمدن اروپایی باعث تلاطمات بسیاری در جامعه ایرانی بوده است. ناتوانی و ضعف ایرانیان در قبال غربیان همچون تلنگری برپیکره جامعه ایرانی همواره زده شده است. در قسمت اول این نوشتار به آشنایی ایرانیان با تمدن غرب در قبال جنگ‌های ایران و روس در زمان فتحعلی شاه می‌پردازیم.

با پایان یافتن دوره اول جنگ‌های ایران و روس، دوره‌ای سخت و حساس از تاریخ ایران که دربرگیرنده نخستین مواجهات ایرانیان با وجه قهری تمدن جدید غرب بود سپری می‌شود. در این دوره ایرانیان به واسطه ناکارآمدی تدابیر و ابزارهای شکل گرفته درچارچوب قدیم جامعه ایران در برخورد و مقابله با بسط شرایط جدید و جلوه‌های قهری ناشی از این شرایط، ناکام ماندند.

معلول چنین اوضاعی، استیصال و انفعال ایرانیان دربرابر شرایط نوظهور و قدرت‌های متولد شده درون آن بود که معاهده‌ها و قراردادهای منعقد شده در این دوره میان ایران و دولت‌های روس، انگلستان، فرانسه، دلیل روشنی جهت فهم شرایط نابرابر حاکم میان ایران و دولت‌های اروپایی در مناسبات و تعاملات سیاسی خود در این دوره است.

وارد آمدن ضربات متعدد بر پیکره جامعه ایرانی از راه مواجهه با وجه قهری تمدن جدید اروپایی، اگر چه نشانگر ضعف و ناتوانی ایران در برابر قدرت‌های غربی بود و سرخوردگی ایشان را از این بابت در پی داشت، ولی می‌توانست همچون تلنگری باعث برون رفت ایرانیان از جهل مرکب به جهل بسیط نسبت به تمدن غرب شود و تلاش‌های ایشان را به منظور شناخت غرب به همراه داشته باشد.

برخورد ایرانیان با تمدن جدید اروپایی، همچون بسیاری از ممالک دیگر با استعمار و وجه قهری تمدن غرب همراه بود و به دنبال آن نخستین برخوردها و آشنایی‌های ایرانیان با این تمدن از همین مجرا و ملزومات آن صورت گرفت.

برخوردهای نظامی ایران و روسیه در دوره فتحعلی شاه قاجار و وارد آمدن ضربات سنگین از این راه بر پیکره حاکمیت ایران، ضعف و ناتوانی ایرانیان را در این مقطع در مقابل اروپاییان خاصه در حوزه نظامی هویدا می‌کرد. از طرفی برخوردهای ایرانیان با نمایندگان دولت‌های فرانسه و انگلستان در ایران و آشنایی با قدرت نظامی و جنگی ایشان از راه هیئت‌های نظامی این دو دولت در ایران و اخبار واصله از نبردهای ایشان در اروپا بر آگاهی‌های ایرانیان نسبت به قدرت‌های نظامی دولت‌های اروپایی و عقب ماندگی ایشان در این راستا، می‌افزود.

در بحبوحه جنگ‌های ایران و روس و آنجا که تلاش‌های عباس میرزا و قشون ایران در برابر حملات روسیه عقیم می‌ماند، عباس میرزا در گفتگو با فرستاده ناپلئون به ایران به تلاش‌های نافرجام خود در برابر قوای روس اشاره می‌کند: "ای اجنبی، شاید از دیدن این قشون و این دستگاه و مرکز قدرت مرا مردی خوشبخت و کامکار بینداری، ولی چه طور ممکن است که من خوشبخت باشم؟ مثل من مانند امواج متلاطم دریا است که به صخره‌های ساحلی برخورد دردم می‌شکند. نتیجه تمام زحمات من در برابر قشون روسیه به هیچ انجامید. مردم کارهای مرا می‌ستایند و بدان فخر می‌کنند حال آنکه من شخصاً به ضعف و عجز خود واقفم. چه کرده‌ام که در خور ارج و قدر سرداران مغرب زمین باشم؟ کدام شهر را مسخر نمودم؟ چه انتقامی از حملاتی که به ایالات ایران شده است کشیده‌ام؟ من از دیدن قشونی که دورم را گرفته است، احساس خجلت و شرمساری می‌کنم. چگونه حضورپدر بروم و چه بگویم؟ شهرت و افتخار آن است که قشون فرانسه به دست آورد. من می‌دانم که رشادت قشون روسیه در برابر آنان هیچ بوده است و مع‌هذا مشتی از همین سربازان روس تمام قوایم را به خود مشغول داشته هرلحظه ما را تهدید می‌کنند. رودخانه ارس که زمانی در داخل ایالات ایران جاری بود امروز از خاک اجنبی سرچشمه می‌گیرد و به دریا می‌ریزد که سفائن دشمن روی آن را پوشانیده است."